

Mirela-Ioana BORCHIN-DORCESCU
(Universitatea de Vest din Timișoara)

**Poetica avatarilor
(Lecturi și perspective multiple
aplicate poeziei avatarilor din lirica
lui Eugen Dorcescu)¹**

Abstract: (The Poetics of Avatars) The poetics of avatars broadens the spiritual framework of Eugen Dorcescu's poetry, not in contradiction, but in association with Christian poetics. The interweaving of religious visions lies in an attempt to ensure individuation, carried out over several decades. In such an existential and artistic context, the avatar appears. His recurring presence seals the connection of the lyrical self with previous incarnations of the soul, which is not subject to death. The technique of accessing the avatars is invented by the poet and called "arch-memory". It would be defined as an abyssal memory, able to penetrate the layers of oblivion, which block the memory of previous lives. The purpose of arch-memory is to identify the "arch-being", in a complex process of introspection of (self)knowledge. In Eugen Dorcescu's vision, avatars are living alter-egos, concomitant with the lyrical self, in artistic time and space, in fact, a non-time and a non-space, in the samsaric vastness, where the illusions of a physical nature disappear. The lyrical self-avatar synthesis corresponds to a metaphysical definition of the symbol, which belongs to Eugen Dorcescu, being formulated in *Emblems of reality* (1978): "The symbol is the linguistic expression of an anthropocosmic reality". The Poet develops this symbolic, anthropocosmic experience, in a poetic abyss of avatars, organized on several levels. In this respect, the best example is the series of occurrences from the surface structures, as well as from the deep ones: lyrical self – wolf/ knight/ troubadour; being – avatar; "arch-being" – arch. Through this ideational construction, the exit from the contingent is realized – which for Eugen Dorcescu means both poetry and metaphysics.

Keywords: *avatar, reincarnation, arch-memory, symbol, metaphysics.*

Rezumat: *Poetica avatarilor* lărgiște cadrul spiritual al poeziei lui Eugen Dorcescu, dar nu în contradicție, ci în asociere cu poezia creștină. Întrepătrunderea viziunilor religioase constă într-un demers de asigurare a individuației, desfășurat în câteva decenii. Într-un asemenea context, existențial și artistic, apare avatarul, a cărui prezență recurentă pecetluiește legătura eului liric cu întrupări precedente ale sufletului său, nesupus morții. Tehnica accesării avatarilor este inventată de poet și denumită „arhi-amintire”. Ea s-ar defini drept memorie abisală, capabilă să străpungă straturile de uitare, care blochează amintirea vieților anterioare. Finalitatea arhi-amintirii este aceea de a se identifica „arhi-ființa”, într-un complex proces de introspecție, de (auto)cunoaștere. În viziunea lui Eugen Dorcescu, avatarii sunt alter ego-uri vii, concomitente cu eul liric, în timpul și spațiul artistic, de fapt, un ne-timp și un non-spațiu, în vastitatea samsarică, unde dispar iluziile de natură fizică. Șinteza eu-avatar corespunde unei definiții metafizice a simbolului, care îi aparține lui Eugen Dorcescu, fiind formulată în *Embleme ale realității* (1978): „Simbolul este expresia lingvistică a unei realități antropocosmice”. Poetul dezvoltă această experiență simbolică, antropocosmică, într-o abisală poetică a avatarilor, organizată la mai multe nivele. Ilustrativ, în acest sens, este șirul de ocurențe, din structurile de suprafață și din cele adânci ale liricii dorcesciene: eu liric – lup/cavaler/trubadur; ființă-avatar; „arhi-ființă”-arheu. Prin această construcție ideatică se realizează ieșirea din contingent, care pentru Eugen Dorcescu înseamnă și poezie, și metafizică.

Cuvinte-cheie: *avatar, reîncarnare, arhi-amintire, simbol, metafizică.*

¹ S-a optat pentru varianta *avatar* (și nu pentru forma corectă *avataruri*), pentru corespondența cu avatarii din proza eminesciană (v. *Avatarii faraonului Tlá*).

Poetica avatarilor este unul dintre pilonii liricii lui Eugen Dorcescu, un „semn de continuitate” (L.P. Bercea, 2018: 113) și un argument pentru originalitatea acesteia. Interesul pentru tema avatică se remarcă relativ târziu în exegeza dorcesciană. Cu prudență, afirm că nu am întâlnit înainte de 2015 vreo referință la avatarii eului liric în ceea ce s-a scris despre poezia Domniei Sale. În eseu intitulat *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, care însoțea antologia *ne varietur Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (Timișoara, Ed. Eurostampa, 2015), am pledat (v. p. 472-476) pentru această poetică de nișă, de natură mistică și cu un interesant background filosofic, religios, dar și literar. Am legat-o de religii orientale, dar și de o structură psihologică foarte interesantă, și am recomandat-o drept poetică a *avatarurilor*. Mi-am argumentat această opțiune, pornind de la relația stranie, dar definitorie, a eului liric dorcescian cu misterioasa făptură a lupului. Acest animal totemic face parte dintr-o mitologie personală, relevantă atât de poezia, cât și de proza lui Eugen Dorcescu. Raportarea eului la „cețoasa fiară” din păduroasele ținuturi natale nu ține de superficialitatea unei diegeze bazate pe realitate sau pe nostalgia copilăriei. Ea are temeuri ancestrale în abisalitatea spiritului, fiind cauza unor trăiri debordante, din punct de vedere emoțional și energetic, care se petrec, la răstimpuri, conform mărturisirilor Poetului, la limita dintre subconștient și conștient. Avatarii sunt o permanență latentă în subconștient și, din când în când, în conjuncturi impredictibile, dar care se dovedesc ulterior perfect justificate, se arată în vis sau în stare de trezie, probându-și concomitența cu Poetul.

Eugen Dorcescu a confirmat prompt sugestiile mele hermeneutice („La început, aceste plonjări în abis par oarecum înfricoșătoare, dar, treptat, ele sunt însoțite de un fel de euforie, de înfrigurare, de curiozitate, de o bucurie a auto-descoperirii. E foarte straniu, dar e fascinant” – 2015: 475) și a contribuit cu celeritate la elucidarea unor aspecte-cheie ale acestei poetici definitive (Mirela-Ioana Borchin, 2016: 23-41). A manifestat aceeași disponibilitate de clarificare a aspectelor obscure din universul referențial al avatarilor și în cooperarea cu foștii și actualii studenți masteranzi, ghidându-i și pe aceștia spre profunzimile trăirii și ale gândirii sale (v. 2021 a, b).

Eugen Dorcescu a fost perceput în critica românească drept poet religios, îndeosebi după apariția volumelor ce conțin stihuri ale unor cărți biblice (*Psalmii în versuri*, 1993; 1997; *Ecclesiastul în versuri*, 1997; *Pildele în versuri*, 1998; antologia *Biblice*, 2003; 2021). În cea hispanică, a fost prezentat, mai ales, ca poet mistic (asociat de Robayna misticilor occidentali – 2012) și metafizic (Lentini, Montañez – 2017 etc.). În fapt, Domnia Sa este un explorator al transcendenței, care se îndreaptă, doct și senzitiv, inteligent și liber, curajos și abil, în fecunde structuri lirice, spre orice orizont spiritual.

De pildă, religiozitatea se exprimă, în poezia lui Eugen Dorcescu, în două paradigme: cea a religiei creștine (în condiții de conformitate față de *Scripturi*, v. *Biblicele*, 2021) și cea, inedită, a asocierii doctrinei creștine cu buddhismul, presupunând interferența dintre Dumnezeu și vacuitate (v. catalogarea acesteia drept „filosofie compozită” – Iulian Chivu, 2016: 58). Poetica avatarilor se înscrie în cea din urmă, caracterizând „suprareligiozitatea” ce decurge din experiențele mistice ale

Poetului, dar și din libertatea sa de creație. Este o poetică accentuat personalizată, impregnată de mister, de aristocrație, de nobile și t(r)ainice solidarități interioare, o poetică circumscrisă lumii spirituale, etern(izat)e.

Lexemele *avatar* și *totem* ne-au parvenit din franceză. Etimologia îndepărtată ne duce până la indiana veche, unde prin *avatar* era desemnată reîncarnarea unui zeu, iar prin *totem* se denumea animalul sau obiectul din care se trăgea, simbolic, un neam. Sensurile lor s-au nuanțat cu timpul. Dar, în spațiul sacru, s-a menținut disocierea: avatarul are ca referent un individ, iar totemul o comunitate. În linii mari, Eugen Dorcescu păstrează diferențele semantice dintre cele două lexeme. Totuși, LUPUL reprezintă, pentru el, și totemul (care figurează în titlul unui poem), și avatarul (care apare ca titlu într-un ciclu de poeme: *Avatar I, Avatar II* în *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* – 2015 – și *Avatar I, Avatar II* în *Elegiile de la Carani* – 2017).

Avatarii, în accepțiunea lui Eugen Dorcescu, sunt:

1) „... alter-egouri vii, concomitente, în timp și spațiu, cu mine, deși anterioare eului meu empiric” (2016: 26);

2) „... posibile, imaginare, poate chiar și reale întrupări străvechi ale celui care are simțământul lor” (Prelegere destinată studenților masteranzi, 15.05.2021 - <https://www.youtube.com/watch?v=vrGOuWfVuNY>).

Reprezentări, mai mult sau mai puțin iluzorii, ale aceleiași ființe sensibile, avatarii eului poetic dorcescian se insinuează treptat în conștiința lirică, întregesc un sine rarissim – atemporal, vibrant, expansiv, multicultural etc., populează un univers liric preponderent paradoxal, prin aceea că unifică, în abis, contradicțiile contingentei: realul și irealul, certitudinea și dubiul, plauzibilul și stupefacția, hiperluciditatea și mirajul, prezența și absența etc. Laolaltă, avatarii compun un univers de răscruce, ale cărui expresii aparțin unui subtil proces de individualizare, aflat în plină desfășurare în acest moment (v. recente poeme care îmbogățesc traseul avataric: *Ioanitul* – 2017; *Scribul* – 2019; *Templierul* – 2020): universul „cețoasei fiare” (*Sfârșit de veac*) și al „oștenilor tulburi” (*Reminiscentă*).

Așa cum precizam în introducere, avatarii aparțin unor zone abisale. Aceștia apar, conform mărturisirilor lui Eugen Dorcescu, mai întâi involuntar, în stare de veghe sau de vis, prin revelație (*lupul, Litovoi*); apoi, voluntar, prin introspecție (*Ioanitul, Templierul*); și, nu în ultimul rând, îi parvin autorului pe cale livrescă (*Lancelot, Don Quijote*). Experiențe mistice, petrecute în intervalul „dintre subconștient și conștiință”, fac să se întrevadă avatarii într-o „penumbră” de mare vibrație lirică:

„Totul a început demult, cu o neliniște, continuă, care mă obliga să privesc în mine însumi, să cobor, tot mai adânc, să fiu atent la ce îmi spune visul. De fapt, avatarii voiau ca eu să iau cunoștință de ei” (Mirela-Ioana Borchin, 2016: 25).

Apoi, în mod repetat, eul empiric a fost condus de eul artistic la confluența cu avatarii. Un concept operațional în poetica avatariilor este *arhi-amintirea*. Aceasta este o metodă originală de intensă concentrare asupra străpungerii mentale a limitelor ființei, calea spre adevărul, ocultat, al vieților anterioare. În memoria sufletului, au

rămas urmele întruchipărilor sale precedente. Arhi-amintirea le dezvăluie. Funcționează ca un sfredel asupra „imenselor depuneri de uitare”. Anulează nu doar uitarea, ci și linearitatea temporală, conducând spre ne-timpul (și ne-spațiul) tuturor concomitențelor imaginabile (v. M. Eminescu: „În prezent le-avem pe toate”; E. Dorcescu: „O, luminoasă sincronicitate!”). Duce până la „lumina RECUNOAȘTERII de sine” (Mirela-Ioana Borchin, 2016: 65).

Două tipuri de avatari trasează liniile directe ale acestui univers mistic: avatarul uman (cavaler, trubadur, scrib) și avatarul non-uman (lup).

„Eugen Dorcescu este un cerebral conștient, care își construiește o cetate în care se va mișca apoi lejer, dar calculat, ordonat; [...] aici, poetul inserează... aluziile la ceea ce el va considera, mai târziu, unul dintre fundamentele personalității sale artistice: existența, în subconștientul său poetic, a unor avataruri, cu repercusiuni esențiale asupra identității poetice, expresiei și atitudinii sale civice. Se detașează, net, identificarea poet – cavaler (trubadur) [...] ; sau cea poet-lup, cu profunde consecințe asupra conștiinței poetice” (Livius Petru Bercea, 2018: 111-112).

Avatarul cavaler este fie războinic și îndrăgostit, servent al Doamnei sale – imaginat sau chiar atestat istoric (Litovoi); fie, mai ales, slujitor, pe viață și pe moarte, al Divinității – Ioanitul, Templierul, Scribul. Avatarul lup (totem al neamului, datorită rolului mitogenetic atribuit lupului de către daci și romani) implică o corelare judicioasă a atitudinii cu acțiunea (a se vedea, îndeosebi, avatarul de asalt, în lupta necruțătoare pentru sublim, dar și avatarul totemic, care se retrage demn din fața haitei bezmetice, în spațiul salutar al „pădurii eterate”).

Identitatea (mai exact, echivalența) dintre eul liric și acești avatari, sedimentați în propria ființă și activați în împrejurări dramatice (v. Lupus, cavalerul Litovoi), reverberează în construcția artistică, pe toate palierele: semantice, psihologice, semiotice, estetice, pragmatice, mitologice, intra- și intertextuale, retorice etc.

Aceste variate dezvoltări ideologice ale relației eu-avatar mi-au sugerat eficiența lecturilor multiple pentru interpretare. **Lectura psihologică** mi-a dezvăluit în ce constă coabitarea cu un avatar/totem; cum se exprimă, în vis, dorul de un avatar; cum poți acționa precum avatarul tău sau în colaborare cu acesta; ce înseamnă a-ți modela comportamentul pentru a te armoniza cu avatarul etc. Toate acestea determină particularitățile de personalitate ale eului celui diferit, izolat, încolțit, alungat, ucis etc., de fapt, ale insului spiritual, spectral, care este „unul” și „mai mulți”; **Lectura simbolică** m-a condus, mai cu seamă, spre relevanța definiției simbolului pe care a formulat-o Eugen Dorcescu (1978: 89) și care a fost citată de Ivan Evseev (1983: 44): „Simbolul este expresia lingvistică a unei realități antropocosmice”. Asemenea simboluri se pot identifica la Eminescu: „eu-luceafăr”; la Macedonski: „eu-faun”, la Arghezi: „eu-copac”; și, iată, la Dorcescu: „eu-avatar”; **Lectura estetică** mi-a favorizat întâlnirea cu un corpus avataric foarte bogat în imagini artistice și în figuri subsumabile categoriei estetice a sublimului. Avatarul în sine este o sursă de acte estetice. Generează tensiune, stârnește ființa, o activează, și, nu în ultimul rând, vitalizează expresia.

Conform autorului, valoarea artistică a creației rezidă în „cantitatea” și, aș adăuga, în calitatea „ființei” pe care o absoarbe și care dăinuie în ea; **Lectura pragmatică** a fost interesată de anumite aspecte ale situației de comunicare poetică, în special relația dintre autor și cititorii reali, determinată de particularitățile mesajelor, de raritatea celui ce acceptă experiența avatarică și o relatează subiectiv în discursul poetic, ca pe un manifest artistic extrem de onorant. Receptivitatea la poemele despre avatari ale lui Eugen Dorcescu este ridicată, acestea impactează mai cu seamă publicul juvenil, datorită prospețimii imaginative, afective, a tinerilor, datorită curiozității lor intelectuale etc.

Până la urmă, lecturi multiple se pot aplica oricărui poem în care este clară referința la un avatar/totem. Vom ilustra acest fapt cu poemul intitulat *Totem*:

„Potăile au încolțit un lup.
Le-aude hămăind tot mai aproape.
Fac cerc în jurul lui, să nu le scape,
Se bucură că-l latră și că-l rup.

Iar el stă neclintit în luminiș,
Sub grei copaci, sub cerul greu, în soare.
Privește-n tulburi lumi interioare
Cu ochii verzi și reci, întredeschși.

Apoi dispăre lin, el știe cum,
Căci haita latră laș, dar nu se-arată.
Dispare în pădurea eterată
La care nu ajunge niciun drum”,

care se pretează la mai multe tipuri de lecturi: la o lectură istorică, ce evidențiază legătura eului liric cu totemul dacilor și al romanilor (lup/lupoaică); la o lectură mitologică: lupul – totem în mitologia personală a autorului, care a copilărit la poalele Munților Vâlcan (popular, ai Lupilor, v. și sl. vulk „lup”); pentru comunitatea sa restrânsă, lupul, care li se arăta zilnic sătenilor, avea o funcție totemică, o reprezenta. Din urmele haitelor de lupi, se făcuse drum până la marginea Stroieștiului; la o lectură psihologică: eul liric, aflat într-un moment dramatic în plan socioprofesional, identifică în sinele său avatarul-model și găsește sprijin – ieșirea ideală din impas –, urmând modelul lupului solitar; la o lectură existențială: prin avatar se reflectă singurătatea absolută a celui hulit și încolțit, prețul diferenței pe care subiectul liric trebuie să și-l asume; la o lectură intratextuală: lupul totemic este echivalent cu avatarul lup, care îndeplinește funcția de apărare a sublimului. Retragerea în „pădurea eterată” este un gest sublim, precum atacul nemilos asupra celui ce a împrășcat ordinea sublimă a lumii; la o lectură semiotică: poemul se referă la o simbolistică etnogenetică. Simbolul lupului getic transpare aici, ca și în versurile altui poem: „Doar el, doar lupul singur, stă deoparte,/Nu poate juca dublu, nu se-mparte,/N-amestecă viață și cu moarte./Alege și

prigoana, și pustia,/Își poartă, fantomatic, schivnicia,/Știind prea bine care este prețul:/Lui, glonțul, poate. Celorlalți – disprețul” (*Sfârșit de veac* 19) etc.

Ținând cont de acestea, dar și de alte lecturi posibile – filosofică, semantică, stilistică, retorică etc. – se conturează și numeroase perspective de abordare. Fiecare dintre ele ar putea conduce, în mod individual, la rezultate importante pentru exegeza dorcesciană. Însurate și, mai ales, corelate, ele ar deveni o prețioasă bază de date pentru interpretarea, în „cercuri hermeneutice”, a poeziei avatrilor, tot mai insistent îmbogățită de Eugen Dorcescu în ultimii ani.

De exemplu, din perspectivă psihologică, avatarul se leagă de anamneza sinelui – un proces recurent, periodic declanșat de experiențe mistice, rămase fără un răspuns edificator. Impulsul căutării unui sine ancestral se manifestă în lăuntricitate: „Mereu îl caut în mine pe cel ce-am fost. Pe cei ce-am fost”, după cum mărturisește Poetul, sau într-o relație emoțională cu ambientul: „Când trupul meu se-upleacă peste unde,/Cel din adânc tresare și se-ascunde” (*Anthropos ergon*, I). Treptat, i se revelează Poetului străvechimea spiritului său, ființa lăuntrică stratificată, de care ia act nu numai în vis, sau în coșmar (v. *Avatar I*, *Avatar II*), ci și în stare de luciditate extremă (*Ioanitul*, *O arhi-amintire*, *Elegiile de la Carani* 4).

În *Avatar I*, eul liric este indistinct, în plan psihologic, de avatar, cei doi schimbându-și locul în abisalitatea ființei:

„Și-am tresărit simțindu-mă. În trup
Eram cu mine însumi împreună...
(Când m-am trezit, alătura un lup
Se oglindea în *Râul* alb și-n lună)”.

Aceasta este o matrice în poezia dorcesciană. În vreme ce arheul rămâne mereu egal cu sine, în pacea veșniciei, avatarii se schimbă periodic, în agitația ființei efemere. Orice schimbare de avatar este bruscă, tumultuoasă, mistică („... mă trag din Litovoi” – *Nirvana* 30; „Dar, s-a trezit, în chiar fatala clipă,/El, *Lupus lupus...*”, *Avatar II*, în *Elegiile de la Carani*). Starea de consubstanțialitate cu avatarul este întotdeauna revelată.

În relația eului liric cu cei doi avatari tutelari apar notabile diferențe: eul liric și lupul sunt relaționați prin paralelism (în plan stilistic, acest raport are caracteristicile unei comparații implicite); în vreme ce eul liric și cavalerul sunt relaționați prin echivalență, întrucât nu au cum să fie identici, din moment ce timpul și spațiul îi despart. Remarcabile sunt și asemănările dintre eul liric și avatarii săi: consubstanțialitatea metafizică dintre eul liric și avatarul lup, în *Avatar I*; dintre eul liric și avatarul cavaler, în *Ioanitul*, *Templierul*, *Scribul* etc.).

Toate figurile avatrice dorcesciene au în comun frumusețea și puritatea („frumos și pur” – v. *Anthropos ergon* I, *Ioanitul*), forța masculină, noblețea, demnitatea, devoțiunea. Cu toate acestea, selecția profilului avatric ține cont de psihologia vârstei eului liric. Astfel, în poemele de tinerețe, avatarul lup este izolat, dar blând, distant, în vreme ce în poemele senectuții, este solidar, fioros, neîmblânzit, ucide

în lupta cu răul; în mod analog, în poeziile mai vechi, avatarul cavaler este tânăr, îndrăgostit, cântăreț al iubirii, trubadur sau războinic, uneori rănit în lupte; în poemele recente, presiunea thanatică crește, iar cavalerul trece prin moarte (*Elegiile de la Carani* 7); moare (*Ioanitul*); este ucis și readus, peste veacuri, la viață (*Templierul*).

Insistăm: între eul liric și avatar nu sunt identități, ci echivalențe. Din motive de ordin ontologic: în contingentă, îi separă timpul, spațiul, opoziția ființă umană – ființă non-umană. Relația de echivalență este statuată în caracterul ideal al funcției pe care o împlinesc în existență. Eul liric și avatarii săi au aceeași funcție, aceleași trăsături de personalitate, cel puțin în plan ideal. Ei asigură, prin țel, atitudine și conduită, ordinea sublimă a lumii poeziei dorcesciene.

Substanța echivalenței este excelența. Eul liric și avatarii săi sunt entități purtătoare de excelență. Funcțiile lor se exercită la un nivel axiologic foarte înalt. Acolo are loc transferul avataric, acolo se restabilește relația teleologică, indestructibilă, dintre avatari:

„Dar ei se recunosc: După privire!
După privirea-n care visul încă
Păstrează ctitoria lui adâncă
De poezie și de-mpotrivire,

Păstrează prea-himerica-i cetate,
În care el, viteazul, trubadurul,
În care el și eu vom fi de-a pururi,
Cu bărbăteasca-ne singurătate” (*Reminiscență*).

Avatarii sunt, în majoritate, oglindirile eului dorcescian. Iată doar câteva trăsături comune:

- postura demnă, impozantă: „Iar el stă neclintit în luminiș” (*Totem*); „Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,/Frumos și pur, la fel ca la-nceput” (*Ioanitul*);
- fidelitatea în slujire, devoțiunea: „Așa se pierde el, spre Împăratul/ Pe care-o viață-ntreagă L-a slujit:/ Frumos și pur. Și mult prea fericit./O rană-i taie inima, de-a latul...” (*Ioanitul*);
- incoruptibilitatea: „De fapt, în lumea ternă și murdară, ce rost ar mai avea cețoasa fiară?/ Ea, care, nicăieri și niciodată,/ Nu s-a lăsat învinsă și dresată?” (*Sfârșit de veac*, 9);
- delimitarea de lume: „Dispare în pădurea eterată/La care nu ajunge niciun drum” (*Totem*);
- curajul: „Mi-am amintit cumplita «Dies irae»./ O zi de răzbunare. O, ce zi!/ Cu trup cicatrizat în bătălii./ Mă îndreptam, la trap, spre-o mănăstire” (*Templierul*);
- cruzimea, atunci când răul se cere, fără întârziere, eradicat: „Cum eu și fiara i-am sărit la gât” (*Avatar II*, în *Elegiile de la Carani*) etc.

Aplicând o perspectivă simbolică, vom constata că distanța dintre semn și simbol este foarte mare în cazul avatarilor din lirica dorcesciană. Bunăoară, în cazul avatarului lup, semioza duce, din aproape în aproape, la dezvăluirea ecarterului dintre simbolistica primară, universală, a lupului teriomorf (v. încadrarea sa în bestiarul simbolic, în clasa animalelor de temut, feroce, supradeterminate de mușcătură și sfâșiere), simbolistică încărcată de conotații negative, la figura luminoasă, conotată exclusiv pozitiv, pe care o promovează, din convingere, din respect, Eugen Dorcescu. Funcția poetică a lupului servește principiului masculinității, într-un regim diurn al imaginarului. Puternic, autoritar, gardian al valorilor, lupul simbolizează dublul Poetului și, finalmente, chiar Poetul:

„Apoi, am stat, pe marginea genunii,
Noi, dublul nepătruns, întunecat,
Lupul și eu, pe câmpul sfârtecat:
Doi colți însângerați, în raza lunii” (*Avatar II*, din *Elegiile de la Carani*).

Lupul totemic, cu pronunțată aură mistică, este menționat de istorie. Comportamentul lupului este emblematic pentru evoluția neamului românesc, cele două entități (lupul și poporul) fiind într-un raport de analogie semiotică. Solitar, mereu amenințat, adeseori atacat și chiar încolțit, poporul român și-a găsit adeseori pacea, precum avatarul lup, în „pădurea eterată”.

Retrăgându-se și el în solitudinea „pădurii eterate”, „la care nu ajunge niciun drum”, eul dorcescian și-a găsit nu doar salvarea metafizică, ci a dobândit și o incontestabilă victorie estetică. În situația dată – a agresiunii de către haita de lupi indistinși, dezorientați, rapace – retragerea este o formă de înnobilitare spirituală. Lupul totemic consolidează, prin valențele sale mitice, dar și prin simbolul asociat, cel al „pădurii eterate”, relația simbolică eu liric-avatar:

„Apoi dispăre lin, el știe cum,
Căci haita latră laș, dar nu se-arată.
Dispare în pădurea eterată,
La care nu ajunge niciun drum”.

Dacă avatarul simbolizează ființa, arheul este simbolul arhiființei. Este Spiritul absolut, ținta artistică majoră a Poetului. Avatarii fac parte din structura semiotică, din conștiința infinită, a marelui Arheu:

„În căutarea marelui Arheu,
Cel care mă vânează sunt tot eu.
Cea care mă așteaptă ești tot tu,
În zarea ta de siluetă gnu” (*Elegiile de la Carani 4*).

Așa cum însuși declară, eul liric se află în „căutarea marelui Arheu”. Această căutare a prilejuit întâlnirea și relația cu avatarii. Cu care a fuzionat, (re)întregind un simbol. *Eu-avatar* este simbolul antropocosmic ce definește personalitatea Poetului.

„Nu mă disting de propriul arheu:
De lup, de cavaler și de cetate,
De *Rău*, de trubadur... Acestea toate
Și altele asemenea sunt eu” (*Omul din oglindă 19*).

În plan estetic, avatarul corespunde categoriei sublimului. Sublimul este mai mult și altceva decât frumosul, mai mult și altceva decât fermecătorul. Nu place neapărat. Mai degrabă, înfricoșează și fascinează, încântă și înalță. Oferă maxima satisfacție estetică. Poetica avatarurilor furnizează imagini artistice memorabile, alegorice, purtând, pe „câmpul de bătălii” al vieții, chiar și al poeziei, lupta continuă dintre bine și rău, în ultimă instanță, dintre forțele Divinității și cele ale celebrului oponent:

„Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,
Eu, lângă Crucea Domnului, străjer
Am fost trecut prin sabie și fier,
De oamenii lui Filip cel Frumos” (*Templierul*);

„Așa ne-am regăsit: Cu ochii grei,
Plini de păduri, de ziduri și de lupte.
Și am reluat cuvintele-nterupte
De neagra moarte, de tăcerea ei” (*Avatar I, din Elegiile de la Carani*) etc.

Atingerea sublimului reprezintă, deci, o performanță estetică de netăgăduit, realizată la cel mai de sus nivel al expresivității lirice.

Eugen Dorcescu aparține unei tradiții a sublimului din literatura română, tradiție care începe de la M. Eminescu, continuă cu L. Blaga, T. Arghezi, I. Barbu, Al. Philippide, I. Pillat și alți, dar nu foarte mulți, poeți români:

„Un luminiș pustiu, cu vechi stejari,
Cu iarbă până-n umeri, grea și deasă.
Luna pe cer: thanatică mireasă,
Calm presărându-și crinii funerari.
Departa-n urmă, zvon apocaliptic
De bătălii. Și, iată, ai venit,
Ai pus balsam pe răni, ai stăvilat
Durata ce curgea spre Infinit.

Acolo am murit. Sau n-am murit?
Acolo chiar, în luminișul criptic” (*Elegiile de la Carani 7*).

În plan pragmatic, avatarul face puntea dintre o forță ilocuționară augmentată de implicarea subiectivă a enunțiatorului (analizată deja, din unghi psihologic și estetic) și o forță perlocuționară admirabilă, dovedită de implicarea subiectivă în receptare a unor cititori reali, care caută răspunsuri dincolo de text. Poetul este văzut ca „porta voce” a avatarilor săi, veridicitatea versurilor fiind un argument pentru sinceritatea umană ce le-a generat. Tinerii cititori, masteranzi specializați în filologie, eludează analiza literară facilă, insistând să ajungă la adevărul total. Ei caută nu atât „Poetul din poezie”, cât omul ce experimentează, existențial și artistic, conviețuirea cu avatarii. Contextul academic, apetitul cititorilor pentru răspunsuri imediate și complete, condescendența autorului situează interpretarea literară la întretăierea unor importante căi de cunoaștere din epistema actuală. Avatarii trec astfel dintr-o zonă a intuiției, specifică artei, în sfera gnoseologiei practice contemporane. Citez un fragment dintr-un dialog introdus în *Eugen Dorcescu în „Timișoara”* (volum aflat sub tipar), dialog purtat între cititori reali și autorul real – Eugen Dorcescu, pentru a releva animația ideilor suscitată de poetica dorcesciană a avatarilor în anul de grație 2021:

„*Maria Bran*: Am descifrat corect ideea: lupul – un eu în oglindă? În *Avatar I*: m-am trezit lup. În *Avatar II*: o stare de neliniște. În *Totem*: lupul dispare lin. În alt *Avatar*, vedem lupul cu colți însângerați. Ne-ați numit prietenii Dumneavoastră. Ne-am gândit la noi ca la niște lupi tineri. Ce să facem? Să ne retragem sau să acționăm?”

Eugen Dorcescu: Totul e să rămânem într-un paralelism sublimat, imaginar, ideal. Să rămânem în poezie, în realitatea secundă a lirismului, în semn, nu în referențialitate. De fapt, nici nu se poate altfel. Între eu și avatar se instaurează un raport de echivalență funcțională, în plan imaginativ și artistic, nu un semn de identitate ontologică. Lupul din poezia mea, așa cum îl văd eu, este plurivalent. Nu agreează, în genere, conflictele. În *Totem* poate fi perceput ca personalitate aflată la un anumit nivel de intelectualitate, de aristocrație. Știți cum este structurată o haită de lupi? O haită, atunci când se deplasează, se organizează în modul următor: în față, sunt lupii cei mai slabi, bolnavi, care pot fi sacrificați, în situația unei confruntări; după aceea, o formațiune de lupi puternici și, în urma și sub veghea lor, bogăția haitei: femelele și puii; apoi, în ariergardă, iarăși o seamă de lupi viguroși; la sfârșit, supraveghind șirul, este un lup alfa. Nimic nu e la voia întâmplării. Dar, să ne întoarcem la poeziile cu lupi. Care permit o abordare tipologică și axiologică. Constatări: Lupul din *Totem* este aristocratic, nu vrea să aibă de-a face cu comportamentele meschine. Este un lup *stoic, eremitic*. În *Avatar I*, avem a face cu binomul eu-lup și cu trecerea de la unul la celălalt a fluxului vital, ca în două vase comunicante. În *Avatarul din Elegiile de la Carani*, întâlnim reacția drastică a celor doi împotriva unui gnom care a atacat sublimul; instanța lăuntrică acționează necruțător. (În *Pilde* se spune: „Nu-i răspunde nebunului după nebunia lui, că te va crede nebun ca el”; dar și: „Pune-l la punct, ca nu cumva să se creadă înțelept”). Poezia recurge la analogii, pentru a da glas unei idei inexprimabile: FIINȚA ESTE UN MISTER. *Lupus lupus* poate fi chiar un *alter-ego*: pornește din adâncimile eului acea forță lăuntrică – adorarea modului de a trăi la înălțime. În viață e nevoie de un comportament ferm, de decizie: „Cum eu și fiara i-am sărit la gât”//„Apoi am stat

pe marginea genunii/Noi, dublul nepătruns, întunecat”. Putem noi defini adâncimea sufletului? „El hombre es insondable, su corazon es un abismo” (*Salmo 63/64*). Acolo e un abis. Axul vital al individului. Pe de altă parte, un individ nu este neapărat și o persoană umană. Individul e o noțiune statistică. Persoana umană este o noțiune valorică. Eul empiric și eul artistic prezintă diferențe. Dar, solidare, pot anihila o acțiune malefică, îndreptată împotriva valorilor.

Marina Laboș: În ce măsură regăsiți lupul ca *alter-ego*: atât în poezie, cât și în viața reală?

Eugen Dorcescu: Este o întrebare legitimă. Recunosc că între comportamentul meu uman și cel artistic există similități. De pildă, lupul nu face compromisuri, nu se lasă dresat, deși este foarte inteligent. Eu sunt un om blând, liniștit, nu atac pe nimeni, dar nu fac compromisuri. Nu le suport. Plec dintr-un loc unde, eventual, mi s-ar cere, ori sugera, așa ceva. Ca lupul din *Totem*. Cred că lupul roșu, în flăcări, e mai adecvat ca răspuns la întrebarea Dumneavoastră. Într-o după-amiază, cu ani în urmă, am ațipit. Și, brusc, am avut viziunea unui lup. În conformitate cu o amintire veche. Așa cum îl văzusem odată. Singur pe câmp, iarna, venind de la școală spre casă, am întâlnit, la o distanță de o sută de metri, probabil, un lup roșu, care s-a întors spre mine, m-a privit. Ciudat e că nu m-am speriat. După câteva minute, a dispărut în tufișurile de răchită de pe malul râului. În vis, am recuperat din vistieria memoriei afective acea aducere-aminte. În cronotopul subconștientului, am revăzut acel lup din copilărie, am trăit bucuria întâlnirii cu el. Lupul roșu = dorul ființei după avatar. Atitudinea etică a lupului și a celui care îi seamănă este vizibilă în *Avatar* din *Elegiile de la Carani* și în poemul anterior *Sfârșit de veac 9*: „Doar el, doar lupul singur, stă deoparte... Lui, glonțul, poate. Celorlalți – disprețul”. Cât de tare dirijează subconștientul existența?... Trebuie să îl cunoașteți și să aveți o relație bună cu el”.

În concluzie, avatarul dorcescian comunică mistic despre interferența eticului cu esteticul, în mereu îndepărtatele orizonturi metafizice. Tipul de simbol *eu-avatar* este un izvor de hermeneutică, pretinde și încurajează numeroase interpretări, tocmai pentru că semnificațiile sale ultime sunt greu de atins.

Indiferent de perspectiva de abordare, tema avatarilor dovedește apetența spirituală a Poetului; libertatea imaginației și a expresiei sale artistice; propensiunea spre transcendență; vigoarea memoriei abisale; identificarea unor punți între mari culturi religioase etc.

O asemenea temă poate înscrie opera dorcesciană într-o dezbatere multiculturală, din care să reiasă o seamă dintre resursele ideologice, filosofice și expresive de care dispune în prezent poezia.

Referințe bibliografice:

- Bercea, Livius Petru. 2018. *Poezie și poeți*. Timișoara: Waldpress.
Borchin, Mirela-Ioana. 2016. *Etern, într-o eternă noapte-zi*. Timișoara: Mirton.

- Borchin, Mirela-Ioana. 2015. *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, in Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*. Timișoara: Eurostampa.
- Borchin, Mirela-Ioana (coordonator). 2017. *Despre Eugen Dorcescu*. Timișoara: Mirton.
- Borchin, Mirela-Ioana (coordonator). 2021. *Despre opera lui Eugen Dorcescu*. Timișoara: Mirton.
- Chivu, Iulian. 2018. *Heterogene*. Craiova: Sitech.
- Dorcescu, Eugen. 1978. *Embleme ale realității*. București: Cartea Românească.
- Dorcescu, Eugen. 2009. *Poetica non-imanenței*. București: Palimpsest.
- Evseev, Ivan. 1983. *Cuvânt – simbol – mit*. Timișoara: Facla.